

RÉGÉSZETI KERÁMIÁK A MŰSZERES ANYAGVIZSGÁLATOK TÜKRÉBEN MAGYARORSZÁGON

Gherdán Katalin

Pásztói Múzeum, Miskolci Egyetem

A kerámia a régészeti ásatásokon tömegesen előkerülő lelettípus. Ez alapvetően megkülönbözteti az egyéb anyagú, például fém- és üvegleletektől. A tömegáru között azonban rendszeresen előfordulnak különleges, egyedi darabok, tárgyegyüttesek. A leletanyagnak ez a kettőssége tükröződik a műszeres anyagvizsgálatokban, a felhasznált eszközparkban is.

A régészeti kerámiák anyagvizsgálata Magyarországon (is) a tömegáru vizsgálatával kezdődött. Ennek legfontosabb kérdései harminc éve és ma is a Mi? Honnan? és a Hogyan?, utóbbi alatt értve elsősorban a kerámiaedények felépítési technikáját, kiégetésük módját. Ezeknek a kérdéseknek a rutinszerű megválaszolására elsősorban ma is a kezdetektől használt módszereket alkalmazzuk (polarizációs fénymikroszkópos petrográfia, XRPD, INAA, XRF). A tömegáru vizsgálata csak néhány esetben – például különleges soványítású (bazaltos, grafitos, karbonátos) kerámiák vizsgálatakor – hozott új, eredményesen használható anyagvizsgálati módszereket a kerámiakutatásba (LA-ICP-MS, stabil szén-izotóp vizsgálatok, CL).

Szélesebb eszközpark használatát, új módszerek bevetését, (SEM, EPMA, μ XRD, μ XRF, Raman és FTIR spektroszkópia, TL, CT) a különleges, egyedi kerámiák, kerámiaacsoportok vizsgálata eredményezett. A kutatásokban a Mi? kérdése mellett különösen hangsúlyos a Mikor? és a Hogyan?, mely utóbbi elsősorban speciális készítechnikák, műhelyreceptek azonosítására irányul.

A különleges, egyedi kerámiák vizsgálata, bár anyagvizsgálati szempontból izgalmasabb, és erősebben visszahat a műszerek fejlesztésére is (roncsolásmentesség, nagyméretű tárgyak vizsgálati lehetőségének megteremtése), kevésbé kínálja rendszerbe illeszthető eredmények születését. A vizsgálatok, bár szerepük lehet az eredethatározásban is, elsősorban technikatörténeti adalékokat szolgáltatnak, segítséget adnak a restauráláshoz, eredetiségvizsgálathoz. Ezzel szemben a tömegáru vizsgálata, a fenti direkt kérdések megválaszolásán túl, nagyobb léptékű régészeti problémák megoldására is lehetőséget ad: távlati célja a korabeli társadalmi, kereskedelmi kapcsolatok feltérképezése. Ehhez elengedhetetlen az anyagvizsgálati eredményeket összegyűjtő adatbázisok létrehozása, ami a CERAMIS felállításával Magyarországon is elindult.